

Az élő Krisztus élő gyülekezete

Időpont: 1964. április 12. Húsvét utáni 2. vasárnap

Helyszín: Győr - Nádorváros

Oltári ige: János 10,11-16

Igehirdetési alapige: 1Péter 5,1-5.

Ének: 292, 363.

A köztetek lévő presbitereket kérem én, a presbitertárs, és a Krisztus szenvedésének tanuja, és a megjelenendő dicsőségnek részese; Legeltessétek az Istennek köztetek lévő nyáját, gondot viselvén arra nem kényszerítésből, hanem örömet; sem nem rút nyereszkedésből, hanem jóindulattal; Sem nem úgy, hogy uralkodjatok a gyülekezeteken, hanem mint példányképei a nyájnak. És mikor megjelenik a főpásztor, elnyeritek a dicsőségnek hervadatlan koronáját.

Hasonlatosképpen ti ifjabbak engedelmessédjétek a véneknek: mindnyájan pedig, egymásnak engedelmeskedvén, az aláztatosságot öltsetek fel, mert az Isten a kevélyeknek ellene áll, az aláztatásoknak pedig kegyelmet ad.

Első olvasásra és hallásra ez igével kapcsolatban bizonyos megfontolások támadnak az emberben. Az egyik megfontolás az, vajon időszerűség szempontjából a mai napra, igehirdetés alapjául kirendelt szentlecke alkalmas-e a húsvét után való második vasárnapra. Ugyanis ez az ige pünkösd utáni eseményt örökíti meg számunkra. Amikor Péter megírja ezt a levelét, elmúlt már pünkösd ünnepe, megalakult az első keresztyén egyház, sőt szétszórva egyes gyülekezetek alakultak s annak vezetésével kapcsolatos problémákról ír levele 5-ik fejezetében.

A másik megfontolás nem formai, hanem tartalmi. Nemcsak időponti szempontból látja kevésbé alkalmasnak ez igét húsvét utáni ünnepkörre, hanem tartalmilag sem azokat a gondolatokat öleli fel, melyek bennünket ebben az időszakban különösen is foglalkoztatnak. Első pillanatra is világos, hogy egyházi szolgálatról szól. Az egyházi szolgák, közelebről a presbitereknek, tehát egyházi vezetőségnek kötelességeiről van szó. Ez az ige tehát rendkívül alkalmas volna, hogy akár egy egyházi közgyűlésen állítsuk az ige világossága alá az egyház vezetőségét, vagy pedig egy presbiteri konferencián beszéljünk arról, hogy Isten igéje mit vár azoktól, akiket Isten Szentleke a gyülekezet élére állított.

Ez mind igaz, mégis, ha az ember közelebről megnézi az igehirdetés alapjául kijelölt témát, amely így szól: az élő Krisztus élő gyülekezete, akkor sokkal közelebb kerül ez az ige hozzánk. Az egyik, ami rögtön világossá lesz előttünk: igaz, hogy az egyháznak pünkösd a születésnapja, de pünkösd nem úgy robbant ki, mintha nem is lettek volna előzményei. Az egyháznak volt tudatalatti élete is, míg nyilvánvalóvá nem vált. A feltámadott Jézus Krisztus nem eresztette szélnek övéit. A gyülekezet gyűjtése már húsvét után megkezdődött, mikor próbálta összegyűjteni Jézus a gyülekezet magvát. Ezért jelent meg előbb a tizenegyetek, majd ötszáz atyafinak egyszerre, tehát egyházgyűjtő munkája húsvét utáni időszakba esik bele. Nem alkalmatlan tehát ma ez az ige sem időben, sem tartalmilag sem.

Világossá lesz ez igével kapcsolatban az is, ha itt elsősorban a gyülekezet elöljáróságáról, a presbiterekről szól is, később mégis rátér az egyházi élet más rétegeire is és beszél ifjakról, vénekről s mindenkiről. Tehát nemcsak az egyházi vezetőséget tartja szem előtt, hanem a gyülekezet egész népét. Így kerül egyszerre egész közel hozzánk a téma s látjuk meg, hogy ez az ige azt akarja, hogy ez a gyülekezet s benne mi is legyünk az élő Krisztus élő gyülekezete. Így hallgassunk az igére és alázzuk meg magunkat alatta s ne próbáljuk az igét másnak címezni, presbitereknek nyújtani csupán, az egyházi vezetőség számlájára írni, mert ez az ige nekünk is szól függetlenül attól, hogy töltünk-e be valamilyen tisztséget a gyülekezet életében.

Mik azok az üzenetek, melyek az ige kapcsán mindnyájunknak szólnak? Az első üzenet így hangzik:

1. Tarts össze!

Ebben az igében a gyülekezetéről Isten Szentlelke úgy beszél, mint nyájról. A gyülekezet tehát nem tömeg, hanem nyáj. Mi a kettő között a különbség? Lehet, számbelileg semmi különbség nincsen a kettő között, ugyanannyi létszámból áll a tömeg, mint a nyáj, mégis egészen más a lelkülete, az összetartozandósági érzése az egyiknek és a másiknak. Az egyház organizmus, a tömeg, csak összeverődött emberek alkalmi csoportosulása. A tömeg abban a pillanatban válik nyájjá, mihelyt lélekben egymáshoz tartozónak érzi mag. Ahogy nem véletlenül verődik össze, mint valami érdekes eseménynek megtekintésére az utca népe, hanem akiket összehoz valami közös gondolat, közös vágy, azonos lelkület. Így lesz nyáj a tömegeből. Jaj annak az egyháznak, melynek népe csak szám és tömeg, nem pedig nyáj. Az Úr azt akarja, hogy az élő Krisztus élő gyülekezete összetartó és összetartozó nyáj legyen.

Tudatában vagyok annak, hogy Isten igéjének ez a követelése különösen a protestantizmus életében sok nehézségbe ütközik. Vannak különleges nehézségeink, melyek miatt nekünk nehezebb nyájjá lenni, mint esetleg más keresztyén felekezeteknek. Gondoljunk például arra, hogy a protestáns keresztyénség, - most nem az egyes, hanem az összes protestáns gyülekezetekre gondolok, tehát az egészet egy kalap alá veszem, - a gyülekezettel, a nyájjal szemben akarva akaratlanul az egyént hangsúlyozza ki. Kielezve a helyzetet – sokszor azt is lehetne mondani, hogy a protestantizmusnak nincs gyülekezeti hite, hanem benne csupán az egyéneknek van többé-kevésbé összehangolt, néha nagyon is szembenálló hite.

Tudjuk, sokszor szokták szemünkre hányni, hogy a protestantizmus nem egyházformáló tényező, mert egész kegyességi élete nem a templomhoz és annak oltárához van feltétlenül összekötözve. Nemcsak a papokon, az egyház hivatalos szolgálói keresztül menetelünk az Atyához, hanem Jézus Krisztus az egyetlen közbenjárónk által. Nekünk nincs szükségünk olyan személyre, aki közbenjár érettünk akár külön ornátust viselve, akár pedig szentek galériájához tartozóan, nekünk egyedül csak Jézus Krisztusra van szükségünk. Nem tudom észrevetted-e már azt, hogy ez az áldott tényező az ördög kezében hogyan tudott egyházat, gyülekezetet szétszóró tényezővé válni? Ez az, amiért minket fenyeget az individualizmus: otthon, egyedül is olvashatom a szentírást, imádkozhatok, kegyes gondolatokat táplálhatok magamban, ezt ugyanolyan istentiszteletnek tekinthetem, mintha templomi istentiszteleten lennénk. Nincs szükségem hivatalos személyek közbenjárására, vagy lelkeszi igehirdetésre, mellyel kapcsolatba léphetek Istennel. Nekem jogom van saját magamnak olvasni a bibliát és magamnak magyarázni azt.

Nem szükséges ezen a ponton továbbmenni, ennyi is elég annak meglátására, hogy bennünket abban, hogy nyájjá legyünk, különösen fenyeget az a veszedelem, hogy szétszóródjunk, egyedekké váljunk ebben a világban. Tehát különösképpen nekünk szól ennek az igének parancsa: tarts össze!

Van egy másik szétszóró tényező is, mely különösen nekünk szól, akik a magyar protestantizmusban élünk, amely különösen aktuálissá és fontossá teszi számunkra a kérdést. A magyar protestantizmus földrajzi elhelyezkedése is olyan, hogy meg lehet jelölni térképen, hol a protestantizmus nagy tömegben vagy legalább is sűrűbben él. Mindenütt másutt mi szétszóródottságban élünk. Akik Győrött születtek, itt is nőttek fel, tehát nagy gyülekezetben éltek le lelki életüket, azoknak halvány sejtelmük sincs arról, hogy szerteszét az országban hány apró 10-20 személyből álló vagy pár száz lelket számláló gyülekezet harcolja a hitnek harcát. Hány olyan hely van, ahol egyetlen evangélikus él szétszóródottságban. Mikor ilyen földrajzi

szétszóródottság jellemző egy gyülekezetnek, egyháznak életében, akkor nem lehet csodálkozni azon, ha a kísértés nagyobb lesz arra, hogy mi ne tartsunk össze, de szóródjunk szét, s olvadjunk fel egyenként a tömegben, melynek tengere körülvesz bennünket.

Ugye, most már érzed, hogy különösképpen mennyire nekünk szól ez a parancs: tarts össze, légy nyáj!?

Még egy harmadik szétszóró tényező is van, mely bennünket különösképpen is érint, ami az individualizmuson és szórványhelyzeten kívül mindnyájunkat nyom. Ez az ideológiai félelem. Tudatosan veszem ezt a szót, félelem, mert meg vagyok győződve arról, hogy híveink között is rengetegen vannak olyanok, akik ideológiai vonalon nem tudnák felvenni a versenyt és vitát azokkal, akik más ideológiát követnek. Talán azért nem, mert nem szilárd a meggyőződésük, vagy, mert ezekkel a kérdésekkel önmagukban sokkal kevesebbet vitatkoztak önmagukkal. Ez is hozzájárulhat ahhoz, hogy gyülekezetekben a hívek maguk maradjanak, vagy megkevesebbedve éljenek s ez által az összetartó erő gyöngüljön és restüljön.

De még másképp is meg kell fogalmaznom azt a mondatot, hogy tarts össze. Mikor ezt így mondom, benne inkább a passzív engedékenység van kihangsúlyozva, megfogalmazhatom ezt azonban úgy is: tartsd össze a nyáját! Nem elég, hogy van nyáj, hozzá ragaszkodom, hozzá tartozom akkor is, ha a vele való összetartozás nehéz, veszedelemmel, kockázattal jár, hanem ilyen megfogalmazásra is szükségünk van: Tartsd össze! Nem elég tehát összetartozni a nyájjal, hanem nekünk is össze kell tartanunk a nyáját.

Ha idegen társaságban találkozol valakivel, akiről kitűnt, hogy szegről-végről atyafid, abba a családba tartozik, mint te, nem lehet ugyan megfogalmazni, milyen rokonsági fok van közöttetek, mégis egyszerre úgy érzed, hogy az az ember hozzád tartozik, hozzád közelebb áll, mint ott bárki más, akkor megérted az összetartozandóság örömét és az összetartás kötelezettségét, akkor tudod, mit jelent: tarts össze a nyájjal s azt is, hogy tartsd össze a nyáját!

2. Viselj gondot a nyájra!

Mi szeretnénk a gyülekezet minden gondját áthárítani a gyülekezet fizetett alkalmazottjaira, de nem lehet. Isten ezt nem engedi. Ugyanis Isten előtt nem lehet azzal a kifogással élni, hogy én nem tudom, hol van az én atyámfia. Isten akkor ránk pirít és ugyanazt mondja, amit egyszer Kainnak mondott: A te atyádfiának vére felkiált hozzám a földről az égbe! Tehát én helyezhetem magamat gyülekezeten kívül, megszakíthatom a gyülekezettel a hivatalos kapcsolatot, sőt kiléphetek egyházamból s nem lépem át soha a templom küszöbét, hitvestársammal, gyermekeimmel pogány életet élhetek s mondhatom: minket ez a kérdés nem érdekel! Lehet, de ezzel nem menekülhetsz az alól a felelősség alól, melyért egyszer Isten számonkér téged: hol a te atyádfia? ...

De mi nem azokra lövöldözzünk kegyes nyilakkal, akik nincsenek itt köztünk. Hadd kérdezzek meg téged: tudod-e, látod-e egészen világosan, hogy a nyájhoz tartozás gondközösség? Mi mindnyájan gondokkal megterhelve éljük életünket, az egyik talán kisebb, a másik nagyobb gondot hordoz. A gondokat is különféleképpen lehet hordozni, az egyik talán könnyebben viseli, a másikat földig nyomja a gond, de egyformák vagyunk abban, hogy mindenkinek nehezebb az egyedül hordozott gond. Testvérem! Ha életedben elérkeznek olyan napok, mikor különösképpen rád nehezedik az élet valami gondja, nem érezted már, hogy milyen rettenetes nehezzé válik minden olyan gond, amit az embernek egyedül kell hordozni? Nem vetted észre, ha van valaki, aki rád néz, mikor roskadozol a gondok alatt és jó szóval próbál megvigasztalni, az valamit saját lényéből és erejéből kínál fel, hogy embereld meg magad, egyenesedj fel? ... Nem vett az le semmi gondterhet válladról, az egész gond maradt olyannak, amilyen volt, de könnyebb lett a megosztott gond. Látod testvér, mi emberek e világon mind úgy vagyunk, hogy gondjainkat egyedül nem tudjuk elhordozni, ezért keresünk

embereket, akik, ha nem is tudnak egyebet adni, csak végighallgatják problémáinkat s velünk együtt kitörölnek szemünkből egy könnyet, lágy simogatással egy redőt homlokunkról próbálnak elsimítani, egyszerre úgy érezzük, valami kimondhatatlan szentség, a testvériség, a közösség szentsége lép életünkbe? A más gondja legyen tehát a tied is! Ha nem panaszkodik is, vedd észre! Ez jelenti azt: visel gondot a nyájra!

Tudom, sokan vannak, akik azt mondják: elég gondom, bajom van nekem magamnak is! Csak azzal tudjak megbirkózni, nem kell nekem mástól kölcsönkérni gondokat! Nem is arról van szó, hogy azért viselj gondot a nyájra, mert neked nincs gondod, hanem arról, - s olyan csodálatos ez – hogy amely pillanatban én más gondját magamra veszem, könnyebbedik nemcsak a másik, de az én gondom is. Amely pillanatban lerázom magamról a másik gondját, mert elég a magam baja is, abban a pillanatban mázsás súllyal nehezedik rám a saját gondom.

Nem tudom volt-e alkalmad ezt megtapasztalni? De, akik ezt gyakorolják, velem együtt tehetnek bizonyosságot arról, hogy amíg csak a magam gondját hordozom, nehéz, de mikor ráadásul magamra vettem mások gondját is, egyszerre mintha szárnyaim lettek volna. Titok ez, csodálatos titok, szent ajándék Attól, aki Péter apostolon keresztül ugyanebben a levélben, de más helyen azt üzeni: Minden gondotokat én reám vessétek, mert nekem gondom van rátok! Hát viselj gondot te is a nyájról! A gyülekezet gondja legyen a te gondod is!

3. Ne uralkodj a többiekén!

Ha még tovább megyünk az igének megfigyelésében, harmadik üzenetet is látunk: Ne uralkodjatok a gyülekezeten! Ne uralkodjatok a többiekén! Ugyanis a gondviselésből hamar lehet parancsuralom csupa jóindulatból. Nem azért, mintha azt gondolnám: testvérem, te úgy sem értesz hozzá hogyan kell megoldani a dolgot! Majd én megoldom! Lehet, segítőkészségből, csupa túltengő aktivitásból észre sem vesszük, hogy félretoljuk a másik embert, reánehezünk s azt kívánjuk, hogy csak a mi eszünkkel gondolkozzék, ne dolgozzék csak a mi kezünkkel. Uralkodunk a nyájon, a családban, a közösségben. A sokat tapasztalt Péter apostol azt mondja: ne úgy uralkodjatok a nyájon, viseljétek gondot a többiekre, hogy egyenruhát akartok ráerőltetni a másokra! Tartsd tiszteletben a másik egyéniségét, lelki szabadságát! Lehet, hogy egyenruhában könnyebb fegyelmet tartani, könnyebb parancsolgatva eredményeket elérni, de keresztyénibb, ha nem uralkodom a többiekén.

4. Légy példa!

Ha még tovább megyünk, azt olvassuk az igében: „*Sem nem úgy, hogy uralkodjatok a gyülekezeteken, hanem mint példányképei a nyájnak.*” Ez pedig azt jelenti: légy példája a gyülekezetnek! Mi hajlamosak vagyunk arra, hogy alkotunk magunknak egy ideált, egy eszményképet arról, milyennek kell lenni egy gyülekezetnek, az élő Jézus Krisztus élő gyülekezetének s azt rá akarjuk parancsolni a többiekre. Ne követelj mástól olyat, amit magadtól meg nem követelsz! Mert lehet, magunk a kisujjunkat sem mozgatjuk meg azért, hogy életünkben ez valóra váljon, csak a háttérből dirigálunk, mint háborúban a tábornokok, a közkatonákat küldik előre, mi sem vezetjük őket Isten Lelkének vezetése alatt a lelki élet csataterére. Ne küldj, hanem vezess! Légy példa! Hidd el, egy egyszerű példa többet ér, mint egy mázsá tudomány, mint hatalmas teológiai könyvtár, többet, mint prédikációk tömkelege, mert a példa vonz és azt mutatja: lehetséges és én is megpróbálhatom!

Mikor Péter arról beszél: légy példa, ebben benne van az is, hogy nemcsak abban légy példa, amiben szeretnéd, ha a másik is példa lenne, de légy példa abban is, hogy mit csinálsz bűneiddel. Ugyanis igen sok ember van, aki a példát így értelmezi: el kell takarni bűneimet! El kell fedezni mindazt, ami a példaképet zavarja! Valami ideális szentségbe kell öltözni a többiek előtt, majd akkor vonz a példa. Isten szent emberei nem csinálnak s nem csináltak titkot sohasem bűneikből. Nem azért, mintha nem vették volna komolyan, vagy kérkedni akartak

volna vele, talán jelentéktelennek tartották, hanem azért, hogy segítsenek vele másokon. Figyeld csak meg, Pál apostol hogyan beszél bűneiről. Péter apostolnak is újra és újra vannak mondatai a felejtethetlen nagypéntekre virradó éjszakáról, mikor háromszor tagadta meg Mesterét. Hogyan beszél e szakaszban is önmagáról? „*Kérem én*” kérem én a presbitertárs! Eddig csak parancsolni tudott, osztogatni tudta a rendelkezéseit, most kérem. Milyen joga kéri? Presbitertárs vagyok, nem főapostol, csak presbitertárs, Krisztus szenvedésének tanúja. Nincs magamnak semmi dicsőségem, én csak szem és fültanúja meg okozója voltam Krisztus szenvedésének és a megígért dicsőségnek részese vagyok. Nincs ma dicsőségem, majd egyszer ajándékba kapom kegyelemből. Péter apostol mer beszélni küzdelmeiről, szenvedéseiről is, merj beszélni te is róluk s légy példa abban is, hogy lehet a bűnnel harcolni és vele cselekedni, hogy kegyelmet találjon a bűnös. Mert a kegyelem az alázatosság völgye felé folyó ár.

5. Engedelmeskedjete egymásnak!

Hasonlatosképpen ti ifjabbak engedelmeskedjete a véneknek: mindnyájan pedig, egymásnak engedelmeskedvén...” Itt előttünk áll ez a parancs: engedelmeskedjete egymásnak! Az ember hajlamos arra, hogy ennek a szakasznak utolsó versében csupán nemzedéki problémát lásson, mikor Péter apostol azt köti a gyülekezet tagjainak lelkére: „*ti ifjabbak, engedelmeskedjete a véneknek*”! De Péter is tudatára ébredt annak, hogy ez a mondat így félreérthető, mert úgy lehet értelmezni, mintha a gyülekezetben egyedül csak a véneknek volna vélemény nyilvánítási joguk, az ifjaknak pedig a nevük, hallgass! Engedelmeskedjete a véneknek, de rögtön tovább fűzi a gondolatot: „*mindnyájan pedig, egymásnak...*”. Ez pedig azt jelenti, hogy a keresztyén gyülekezetben kell ugyan, hogy fegyelem legyen, ott is vannak feljebb és alárendeltek, parancsolók és engedelmeskedők, de nincs olyan egyetlen egy sem, akinek senki sem parancsolna és olyan, aki mindenkinek parancsolhatna. Nekünk egy fejünk van, Jézus Krisztus, Ő az Úr és kell, hogy neki engedelmeskedjünk. Minden más hatóságnak, személynek csak annyi joga és ereje van, amennyi benne Krisztus parancsaiból van. Az apostolok engedelmeskedtek az akkori egyház vezetőségének, meghajtották a fejüket a vezetők előtt, de mikor azt parancsolták, ne merjete többet ennek a názáreti Jézusnak nevében szólni, sem pedig csodát cselekedni, akkor ugyanaz a Péter apostol azt mondotta: azt mi nem tehetjük, mert nem ajánlatos és nem becsületes dolog, hogy az ember a lelkiismerete ellen cselekedjék!

Ugye, hogy visszhangzik ezekben a mondatokban Luther Márton hitvallása a wormszi birodalmi gyűlésen annak a kornak leghatalmasabb uralkodója V. Károly császár előtt?

6. Alázzátok meg magatokat!

„*Egymásnak engedelmeskedvén, az alázatosságot öltsetek fel, mert az Isten a kevélyeknek ellene áll, az alázatosoknak pedig kegyelmet ad.*” Azok, akiknek írja Péter e levelet, olyan időben éltek, melyben megalázták őket. Péter azt mondja: ha megaláznak benneteket, ne helyezkedjete védőállásba, ne próbáljátok magatokat tisztára mosni, ne akarjátok a hamis vádak erejét elvenni, hogy kimutassátok annak hamisságát, csak alázzátok meg magatokat és bízzátok az igazságot szolgáltató Istenben, aki a kevélyeknek ellene áll s az alázatosakat felmagasztalja.

Azt mondtam, ez igeszakasz témája ez: az élő Krisztus élő gyülekezete. Hadd kérdezze meg tőlünk ez az ige, hogy a Győr-nádorvárosi gyülekezetéről el lehet-e mondani, hogy az ilyen gyülekezet, vagy lehetne legalább róla azt mondani: ilyen gyülekezet szeretne lenni? ... Isten Szentlelke ezt szeretné s ezért prédikáltatta el nekünk ma ezt a prédikációt!

Ámen.

Ima: Hálát adunk Üdvözítő Urunk, hogy jól ismered gyengeségeinket és biztos kézzel vezetsz minket az örökélet felé. Nyisd meg szívünket, hogy figyeljen szavadra és őrizd meg

akaratunkat, hogy készségesen engedelmeskedők legyünk az egyetlen Főpásztor, a mi Urunk Jézus által.

Ámen.

Oltári ima: Hálát adunk Neked egyetlen Főpásztorunk, Urunk Jézus Krisztusunk! Köszönjük Neked, hogy feltámadtál és nem hagytad itt a földet s nem hagytad magára tiédet! Köszönjük, hogy itt maradtál s mikor mennybe mentél, azóta is itt vagy minden napon mind a világ végezetéig s nemcsak vagy, hanem élsz és uralkodol. Kérünk, tégy minket az élő Krisztus élő gyülekezetévé. Bocsáss meg nekünk, hogy olyan sokszor akadályoztuk ezt önfejjünkkel, hitetlenségünkkel, bűneinkkel és engedetlenségeinkkel. Kérünk személy szerint arra, hogy tégy engem élő gyülekezeti taggá, aki bárányod Néked s megy, amerre Te mégy és tudja, hogy hűs vizű és üde legelőre akarod vezetni nyájadat. Áldd meg Urunk gyülekezetünket, hogy legyen az élő gyülekezet. Hívd össze Urunk azokat, akik elszóródtak e nyájból, járj utána az elkóborolt bárányoknak, az elgurult drachmának, fogd kézen a hazatérő tékozló fiút. Könyörgünk, áldd meg gyülekezetünk előljáróit, váltsd valóra hatalmad és kegyelmed által szent és szép terveid.

Áldd meg Urunk a mi földünket, ne csak a lélek szántóföldjét, áldj meg minden elvetett magot, adj alkalmas időjárást és bő gyümölcstermést. Könyörgünk, hogy irgalmad legyen hazánkkal, ezzel az egész világgal. Légy Pásztor, összegyűjtő ereje a szétszórt világnak. A Te nevedben könyörgünk Urunk Jézus Krisztusunk, mikor a Tőled tanult imádsággal imádkozunk: Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a Te neved, jöjjön el a Te országod, legyen meg a Te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, és bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek, és ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól, mert Tied az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké.

Ámen.